

## ВИКОРИСТАННЯ ЛОГОРИТМІЧНИХ ЗАНЯТЬ В КОРЕКЦІЙНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ВАДАМИ ЗАЙКАННЯ

### USE OF LOGORITHM CLASSES IN CORRECTIVE WORK WITH PRESCHOOL CHILDREN WITH STUTTERING DEFECTS

У статті розглядається актуальна проблема логопедичної роботи з дітьми дошкільного віку, які мають вади заїкання. Особлива увага приділяється методам і формам використання логоритмічних занять як одного з ефективних засобів корекції мовленнєвих порушень. Висвітлюються основні принципи та методики проведення логоритмічних занять, їх вплив на розвиток мовлення, психомоторних навичок та загального емоційного стану дітей.

Логоритміка, як метод терапії, об'єднує елементи логопедичної роботи та ритмічних вправ, сприяючи покращенню мовленнєвих навичок та загального фізичного розвитку дітей.

Основна увага зосереджується на теоретико-методичних засадах дослідження, так розглянуто дослідження О. В. Боряк, Л. Блоннова, В. Галущенко, Т. Жук, К. Зелінська-Любченко, Г. Кавиліна, Л. Куравська, О. Лазаренко, Н. Пахомова, Н. Ричкова, Ю. Рібцун, які досліджували логоритмічні заняття як засіб корекції мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку із вадами заїкання.

В роботі також розглядаються результати практичного застосування логоритмічних методик у різних дошкільних закладах, демонструючи їх ефективність та позитивний вплив на корекцію заїкання.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури розкрито методику формувального етапу експерименту і етапи її впровадження, яка складалась із низки ігор та вправ, що були направлені на підвищення рівня мовлення та розвитку слухового сприймання дітей, та підвищення рівня фонематичного сприймання та рівня мовлення у дітей з вадами заїкання.

Доведено, що розроблена методика виявилася дієвою, перехід дітей експериментальної групи на більш вищий рівень розвитку сприяли збагаченню мовленнєвого досвіду і словника дітей у повсякденному житті.

Важливість логопедичної роботи з дітьми дошкільного віку, які мають вади заїкання пояснюється насамперед ефективністю, позитивним впливом на їх мовленнєве дихання, темп та ритм, плавність мовлення.

**Ключові слова:** мовленнєвий розвиток, діти дошкільного віку, логоритмічні заняття, діти із вадами заїкання, збагачення мовленнєвого досвіду.

The article deals with the actual problem of speech therapy work with preschool children with stuttering disorders. Particular attention is paid to the methods and forms of using logorhythmic classes as one of the effective means of correcting speech disorders. The basic principles and methods of conducting logorhythmic classes, their impact on the development of speech, psychomotor skills and the general emotional state of children are covered.

Logorhythmics, as a method of therapy, combines elements of speech therapy and rhythmic exercises, contributing to the improvement of speech skills and overall physical development of children.

The main attention is focused on the theoretical and methodological foundations of the study, thus the research of O. V. Boryak, L. Blonnova, V. Halushchenko, T. Zhuk, K. Zelinska-Lyubchenko, H. Kavylina, L. Kuravska, O. Lazarenko, N. Pakhomova, N. Rychkova, Y. Ribtsun, who studied logorhythmic classes as a means of correcting the speech development of preschool children with stuttering disorders, is considered.

The paper also discusses the results of practical application of logorhythmic methods in various preschool institutions, demonstrating their effectiveness and positive impact on the correction of stuttering.

On the basis of the analysis of psychological and pedagogical literature, the article reveals the methodology of the formative stage of the experiment and the stages of its implementation, which consisted of a number of games and exercises aimed at improving the level of speech and development of children's auditory perception, as well as improving the level of phonemic perception and speech level of children with stuttering disorders.

It was proved that the developed methodology proved to be effective, and the transition of children in the experimental group to a higher level of development contributed to the enrichment of children's speech experience and vocabulary in everyday life.

The importance of speech therapy work with preschool children with stuttering disorders is explained primarily by its effectiveness, positive impact on their speech breathing, pace and rhythm, and fluency.

**Key words:** speech development, preschool children, logorhythmic classes, children with stuttering disorders, enrichment of speech experience.

УДК 37.012.82:37.018:159.922.76  
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/73.21>

**Кавиліна Г.К.,**  
канд. пед. наук,  
доцент кафедри сімейної  
та спеціальної педагогіки і психології  
Південноукраїнського національного  
педагогічного університету  
імені К.Д. Ушинського

**Постановка проблеми.** Серед сучасних дітей існує висока тенденція до різноманітних порушень мовленнєвої діяльності. Зокрема, це стосується й такого важкого порушення мовлення як заїкання. Так, статистичні дані вказують, що серед дітей зазначене порушення мовлення зустрічається у 2,5% дітей дошкільного віку та у 5% дітей молодшого шкільного віку [8, с. 556].

Заїкання як тяжке порушення мовлення негативно впливає на стан розвитку, фонетичної,

просодичної та темпо-ритмічної сторони мовлення. При порушеннях останньої, спостерігаються проблеми розвитку мовленнєвих темпу та ритму. Усе це впливає на загальний стан мовлення дітей із заїканням та може мати деструктивні наслідки для здійснення комунікації з іншими людьми на негативно впливати на самооцінку особистості.

Заїкання як тяжке порушення мовлення стало об'єктом вивчення у працях таких науковців як: С. Долженко, О. Козинець, А. Кравченко,

О. Літовченко, О. Мартинчук, І. Марченко, Ю. Рібцун, С. Скляр, С. Стуцаренко та інші.

Логоритмічна ритміка – це інноваційний засіб корекції мовлення, який передбачає використання вправ та завдань, які супроводжуються музикою, рухами, словами, їх поєднанням. Логоритміка є незамінним засобом корекції мовлення дітей, які мають вади заїкування. Зокрема, це стосується корекції стану розвитку їх темпо-ритмічної сторони мовлення.

Логоритміка як засіб корекції мовленнєвого розвитку дітей розглядалася у роботах наступних вчених: Л. Куравська, О. Лазаренко, А. Логінова, М. Омельченко, С. Самаріна, О. Сокоцька, О. Ткач, О. Шостак та інші.

**Аналіз досліджень** Особливості використання логоритміки з дітьми з вадами заїкування були висвітлені у працях таких дослідників як: Л. Блонова, В. Галущенко, Т. Жук, К. Зелінська-Любченко, Г. Кавиліна, Л. Куравська, О. Лазаренко, Н. Пахомова, Н. Ричкова, Ю. Рібцун та інші.

**Мета статті** – теоретично та емпірично дослідити особливості використання та ефективність логоритміки в корекційній роботі з дітьми з вадами заїкування.

**Виклад основного матеріалу.** Заїкання є тяжким порушенням мовлення із специфічним недорозвиненням темпо-ритмічної сторони мовленнєвої діяльності.

Так, за О. Козинець та О. Літовченко, заїкання – це мовленнєве порушення, яке характеризується порушеними темпом, ритмом, плавністю усного мовлення, які спричинені судомним станом м'язів артикуляційного апарату [3, 4].

С. Долженко визначає заїкання як «цілісне захворювання центральної нервової системи, а не окремий симптом чи синдром, яке проявляється у вигляді перенапруження процесів збудження і гальмування, що призводить до виникнення патологічного умовного рефлексу» [2, с. 41].

За С. Стуцаренко заїкання – це «складний невротичний розлад, який є результатом збою в діяльності нервових процесів в корі головного мозку, порушення кірково-підкіркової взаємодії, розлади єдиної авторегуляції темпу мовних рухів (голос, дихання, артикуляція)» [8, с. 566].

Згідно із вищезазначеними підходами до визначення сутності поняття «заїкання», можемо зробити висновки, що заїкання є тяжким порушенням мовлення, яке виражається у порушенні темпо-ритмічної сторони мовлення через судому м'язів артикуляційного апарату. Дотримуємо думки, що заїкання доцільно визначати як невроз, так як зазначене мовленнєве порушення безпосередньо пов'язано зі специфічними змінами у функціонуванні нервової системи людини.

Так, О. Літовченко виокремлює наступні порушення мовлення у дітей із заїканням:

«1) порушення плавності, темпу й частково мелодики. Мовлення переривчасте, з необґрунтованими паузами, повтореннями, а то й зовсім важким промовлянням окремих звуків, їхніх сполучень або просто утруднений початок фраз;

2) мовленнєві хитроці у вигляді допоміжних звуків, їх сполучень або слів (емболофразія);

3) обмеження мовленнєвої активності в багатьох дітей, зниження спілкування з навколишніми, що говорить про певні порушення комунікативної функції мовлення;

4) недоліки вимови звуків, неправильне вживання слів, побудова фраз та ін.;

5) недоліки усного мовлення можуть відобразитися в письмовому мовленні у вигляді повторення однакових букв, складів, розриву слова, неправильної побудови речення та інше;

6) несформованість базових рівнів мовлення;

7) порушення операцій зі значеннєвої організації висловлення;

8) порушення операцій структурно-мовленнєвого оформлення» [4, с. 18].

О. Мартинчук, в свою чергу, звертає увагу, що порушення мовлення при заїканні можуть мати різну виразність, в залежності від типу заїкання. Чим складніший ступінь заїкання, тим більшими є порушення мовленнєвої діяльності [5, с. 211].

Н. Пахомова повідомляє, що заїкання може виявлятися у трьох ступенях: легкому (симптоми спостерігаються при швидкій вимові слів), середньому (характеризується вираженою зміною мовлення за умовою надлишкового емоційного стану) та важкому (виявляється у постійній присутності під час мовленнєвої діяльності) [7, с. 112].

У сучасній логопедичній роботі зростає тенденція до використання такого інноваційного засобу корекції мовленнєвого розвитку дітей як логоритміка (логопедична ритміка).

Науковці (Л. Куравська, О. Лазаренко, М. Омельченко) визначають логопедичну ритміку, як комплекс вправ, завдань, ігор, який містить музику і руху, музику і слово, музику, слово і рухи, як форму активної терапії, яка має за мету подолати мовленнєві порушення через розвиток рухової сфери дитини, в поєднанні зі словом, ритмом і музикою, як сукупність завдань, вправ, ігор, які виконуються на основі поєднання музики і рухів, музики і слова, музики, слова і рухів.

М. Омельченко виокремлює основні засоби логоритміки: «1) ходьба й марширування в різних напрямках; 2) вправи на розвиток дихання, голосу, артикуляції; 3) вправи, які регулюють м'язовий тонус; 4) лічильні вправи; 5) вправи на розвиток уваги; 6) мовленнєві вправи без музичного супроводження; 7) спів; 8) вправи для розвитку чуття музичного темпу, виміру; 9) гра на музичних

інструментах; 10) ігри; 11) вправи на розвиток творчої ініціативи; 12) заключні вправи» [6, с. 65].

Незважаючи на те, що логоритміка використовується для виконання різноманітних функцій задля забезпечення повноцінного розвитку дітей, однією із ключових її завдань є розвиток та корекція їх мовлення. У логопедичній роботі логоритміка відрізняється своєю поліфункціональністю та великою ефективністю.

Великий потенціал логоритміки у логопедичній роботі відмічає й В. Галущенко. Науковиця виокремлює такі її функції: 1) корегує звуковимову; 2) розвиває просодичну сторону мовлення; 3) розвиває фонематичні процеси; 4) збільшує обсяг словника; 5) корегує артикуляційний розвиток [1, с. 19].

О. Шостак підкреслює, що кожний засіб та компонент логоритміки виконує власну функцію у логопедичній роботі. «Так, музика в логоритміці сприяє виправленню різноманітних форм мовленнєвих недоліків, а залучення слова дає можливість застосовувати вправи з використанням віршів, побудовані на музичному ритмі. Музично-ритмічне чуття допомагає дитині активізувати увагу та відобразити характер ритму в русі та мовленні. вправи на розвиток дихання не тільки вчать робити плавний вдих і видих, а й удосконалюють мовленнєве дихання в дітей. Логоритмічні артикуляційні вправи розвивають мовленнєвий апарат, а наявність музичного супроводу надає заняттю особливої емоційності. Логоритмічні вправи не тільки коригують мовленнєві порушення, а й створюють позитивний настрій у дітей допомагають регулювати їх поведінку в колективі. Логоритмічні вправи на дрібну моторику вдосконалюють мовлення, позаяк чим краще розвинена рука дитини, тим швидше вона починає говорити» [9, с. 258].

Підсумовуємо, що логопедична ритміка має за мету надати мовленню дітей краси та плавності. Логоритміка як засіб корекції мовлення використовується у дошкільному та молодшому шкільному віці при таких мовленнєвих порушеннях як: ринолалія, дизартрія, загальне недорозвинення мовлення, заїкання тощо.

Нами було проведено експериментальне дослідження, яке проходило на базі Одеського ЗДО № 304. У ньому взяли участь 40 випробуваних, які мають вади заїкання. Вік досліджуваних відповідає старшому дошкільному. Усі випробувані були поділені на дві групи: експериментальна (ЕГ) та контрольна (КГ). У кожній зазначеній групі були по 20 досліджуваних.

Загальною метою нашого емпіричного дослідження було визначити вплив логоритміки на корекцію темпо-ритмічної сторони мовлення дітей старшого дошкільного віку із заїканням.

Емпіричне дослідження проводилося у три етапи:

1. Констатувальний (визначення стану розвитку темпо-ритмічної сторони мовлення дітей старшого дошкільного віку з вадами заїкання ЕГ та КГ).

2. Формувальний (розробка та впровадження з ЕГ методики корекції вад заїкання у дітей старшого дошкільного віку, засобами логоритміки).

3. Контрольний (повторне визначення стану розвитку темпо-ритмічної сторони мовлення дітей старшого дошкільного віку з вадами заїкання ЕГ та КГ).

На констатувальному етапі дослідження, з метою визначення рівня розвитку темпо-ритмічної сторони мовлення старших дошкільників із заїканням, нами були використані методики для дослідження стану мовленнєвих темпу та ритму досліджуваних, які становили методичний інструментарій дослідження. До нього увійшли такі методики як: «Обстеження ритму мовлення дошкільників» (Ю. Філатова) та «Дослідження темпу мовлення» (О. Боряк).

За результатами констатувального етапу дослідження, було виявлено, що у випробуваних старших дошкільників з вадами заїкання переважає низький рівень розвитку темпо-ритмічної сторони мовлення. А саме, у випробуваних ЕГ (90%) та КГ (85%) переважав низький рівень стану відтворення темпу мовлення. Середній рівень сформованості зазначеного критерію мали 10% випробуваних ЕГ та 15% досліджуваних КГ. Тобто, результати старших дошкільників з вадами заїкання ЕГ та КГ, на констатувальному етапі дослідження, є досить схожими.

На формувальному етапі дослідження нами була розроблена власна методика корекції вад заїкання у дітей старшого дошкільного віку, засобами логоритміки, яка мала за мету покращити стан розвитку темпо-ритмічної сторони мовлення дітей старшого дошкільного віку з вадами заїкання.

Згідно з метою методики, були виокремлені наступні її завдання:

1) покращити стан розвитку мовленнєвого ритму;

2) підвищити рівень стану відтворення ритму мовлення.

Методика корекції вад заїкання у дітей старшого дошкільного віку передбачала використання таких засобів логоритміки як: 1) ходьба й марширування в різних напрямках; 2) вправи на розвиток дихання, голосу; 3) мовленнєві вправи без музичного супроводження; 4) мовленнєві вправи з музичним супроводом; 5) вправи для розвитку чуття музичного темпу, виміру; 6) вправи на узгодження ритму рухів та слів (мовлення); 7) логоритмічні ігри; 8) дихальні логоритмічні вправи.

Щодо особливостей апробування зазначеної методики з дітьми ЕГ, вона передбачала заняття

3 рази на тиждень протягом місяця. Тривалість кожного заняття – 30 хвилин. Форма проведення методики – групова. Кожне заняття з логоритміки передбачало виконання окремої логоритмічної вправи чи гри. Всього їх було використано 12. Мова йде про наступні:

1. «Музиканти»

Мета: навчити узгоджувати ритм рухів з мовленнєвим ритмом, розвивати мовленнєве дихання.

2. «Звукові доріжки»

Мета: розвиток мовленнєвого дихання, співвіднесення мовленнєвого ритму із зоров-руховими координатами.

3. «Танець вітру із хмаринками»

Мета: вироблення сили, об'єму видихуваного повітря під час рухової координації.

4. «Заспокой ляльку»

Мета: розвиток тембру голосу, мовленнєвого дихання.

5. «Машина»

Мета: нормалізація темпу і ритму мовлення.

6. «Дощик»

Мета: нормалізація темпу і ритму мовлення [15].

7. «Прачки»

Мета: розвиток координації ритмічних слів та рухів.

8. «Веселі молотки»

Мета: розвиток координації ритмічних слів та рухів.

9. «Двірник»

Мета: розвиток координації ритмічних слів та рухів.

10. «Рубка дров»

Мета: розвиток координації ритмічних слів та рухів.

11. «Півник та курочки»

Мета: розвиток мовленнєвих ритму та темпу.

12. «Косарі»

Мета: розвиток координації рухів та слів.

На контрольному етапі дослідження було здійснене повторне діагностування стану розвитку темпо-ритмічної сторони мовлення випробуваних ЕГ та КГ. На зазначеному етапі, ми мали змогу спостерігати покращення розвитку темпо-ритмічної сторони мовлення випробуваних ЕГ. На це вказують наступні результати. На контрольному

етапі дослідження, у випробуваних ЕГ переважали: середній рівень стану мовленнєвого ритму (70%) та середній рівень відтворення темпу мовлення (95%). Результати дітей КГ залишилися незмінними.

**Висновки.** Розроблена методика виявилася дієвою і її можливо використовувати в роботі з дітьми з вадами заїкування. Тому ми пропонуємо, використовувати таку форму роботи в закладах дошкільної освіти на музичних та корекційних заняттях.

#### БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Галущенко В. І. Аспекти активізації корекційної роботи з розвитку психо-мовленнєвої та моторної сфери у дітей. Актуальні питання корекційної освіти : зб. наук. праць. Кам'янець-Подільський, 2018. Вип. 7. С. 18–21.

2. Долженко С. Г. До проблеми етіології заїкання: історичний аспект. Науковий вісник. 2020. № 6. С. 41–47.

3. Козинець О. В. Психологічні особливості дітей старшого дошкільного віку із заїканням. URL: [http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/17134/Kozynets\\_Kyrylenko.pdf?sequence=1](http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/17134/Kozynets_Kyrylenko.pdf?sequence=1) (дата звернення: 10.03.2024)

4. Літовченко О. В. Заїкання у дітей: профілактика і корекція : навч. посіб. Одеса: Видавництво ТОВ Лерадрук, 2021. 48 с.

5. Мартинчук О. В., Маруненко І. М., Луцько К. В. Спеціальна педагогіка : навч. посіб. Київ: ун-т імені Бориса Грінченка, 2017. 364 с.

6. Омельченко М. С., Кордонець В. В. Особливості застосування засобів логопедичної ритміки в корекційно-педагогічній роботі з дітьми з порушеннями інтелектуального розвитку старшого дошкільного та молодшого шкільного віку. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2021. № 78. С. 64–67.

7. Пахомова Н. Г. Спеціальна психологія : навч. посіб. Полтава: АСМІ, 2017. 359 с.

8. Стуцаренко С. О. Заїкання дітей як актуальна логопедична проблема. *Формування життєвої компетентності осіб з особливими освітніми потребами в системі позашкільної, спеціальної та інклюзивної освіти*: зб. наук. пр. Всеукр. наук.-практ. конф. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2023. С. 566–570.

9. Шостак О. Логоритміка як засіб корекції ЗНМ у молодших школярів. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип 52, том 3, 2022. С. 255–259.